

Veseloigra v enem dejanji.

Spisal
dr. J. Vošnjak.

SVOJIM
K
SVOJIM

V Ljubljani, 1889.

Tisk in založba »Narodne Tiskarne«.

SVOJI K SVOJIM

Veseloigra v enem dejanji.

Spisal

dr. Josip Vošnjak.

V Ljubljani.

Tisk in založba „Narodne Tiskarne“.

1889.

P

9565

16.503 9

14. 4. 1955

Osebe:

Matevž Pilkovič, umirovljeni sodnik in veleposestnik.

Zora, njegova hči.

Dr. Slavec, zdravnik.

Gosfa Plevelova.

Teodor, nje sin.

Skrbina von Scherbl, praktikant pri političnem oblastvu.

Mica, gospodinja pri Pilkoviču.

Dejanje se vrši na Pilkovičevem gradu blizu slovenskega mesta l. 1889.
osem duij pred odkritjem Vodnikovega spomenika v Ljubljani.

Opazka. Igra se predstavlja tudi lahko brez pevcev. V tem slučaju naj izostane, kar je v 4. prizoru (stran 12.) in v 22. prizoru (stran 32.) v oklepajih.

Salon v gradu Pilkovičevem.

Na mizi več knjig: Vodnikove pesmi, Prešeren, Stritar, Gregorčič.

1. prizor.

Pilkovič. Dr. Slavec (sedita pri mizi in igrata šah.)

Pilkovič. Pazite, doktor, pazite! Če ne, bodete v dveh potezah mat.

Slavec. Jaz? Mat? Gospod sodnik, glejte vi, da se rešite. Šah!

Pilkovič. Šah? Ha, ha, to je lepo. Kje pa imate oči! Ali ne vidite —? Toda, jaz ne dajem pardona.

Slavec. In jaz ga ne zahtevam.

2. prizor.

Zora (je v tem vstopila s taso, na kateri nosi dve skudelci s črno kavo). *Prejšnja.*

Zora (bližajoča se). Že spet ta pusta igra.

Pilkovič. Dobro! Torej veljá! Šah kraljici.

Zora (pristopivša premakne šahovnico, da se zvrnejo podobe). Šah in mat! Ha, ha! To je kava!

Pilkovič (po konci). Zora! — Da bi te —! Še jedna poteza in napovedal bi mat. To je že več, nego poredno.

Zora. Ne jezite se, ata! Gorka kava je bolja, nego deset matov.

Pilkovič. Kaj ti veš? Taka lepa igra, gotova zmaga.

Zora. Ali res, gospod doktor?

Slavec (maje z ramami). Mogoče, gospodična, a gotova —?

Pilkovič. Da, da, gotova, prav gotova!

Zora. Torej te je gospod doktor zopet pomilostil.

Pilkovič. Mene pomilostil? Kaj čenčaš?

Zora. Gospod doktor mi je trdil še včeraj, da bi on dobil vse igre, ko bi hotel. A da se ne ujeziš in iz milosti —

Pilkovič. Iz milosti? Ha, ha.

Slavec. Gospodična, jaz se ne domišljam —

Zora. Ali niste trdili, da ata igrajo po starem kopitu —

Slavec. Vi pretiravate!

Pilkovič. Nikar se ne izgovarjajte! Saj vem. Mladi ljudje se radi pobahajo, tudi s tem, česar ne znajo. Iz milosti? Ha, ha, gospod doktor, vi ste dober zdravnik. Putiko ste mi odpravili iz noge, da spet lahko hodim. Zdravljati znate, a šaha igrati še toliko ne, da bi rešili najpreprostejše naloge.

Zora. Čujte, doktor, čujte!

Slavec. Čujem in lahko bi odgovarjal —

Pilkovič. Iz milosti? Ha, ha!

3. prizor.

Mica (vstopi s pismi in časniki). *Prejšnji.*

Mica. Hlapec je prinesel spet ta kup časnikov in pisma s pošte. Dan za dnevom takšen kup. Kdo neki

bi vse čital. Včasih smo dobili po jedenkrat na teden »Novice« in vsake kvatre kako knjigo. A zdaj? To vam je že cela knjižnica v vsaki hiši.

Pilkovič. Daj, daj! (Vzame pisma in časnike ter položi poslednje na mizo. Odpira prvo pismo in razgane.)

Mica. Ali naj kaj skuham za večerjo, gospod?

Pilkovič. Že dobro! Idi, idi!

Mica. No, zdaj pa spet ne bo nobenega odgovora. Idi! Idi! Tako se godi človeku, če služi trideset let v hiši.

Pilkovič. Kaj spet godrnjaš?

Mica. E, nič. Saj že grem.

Zora (k Mici). *Mica*, le pripravi večerjo. Nocoj ostanejo ata doma in mislim, da bo tudi gospod doktor naš gost.

Slavec. Ako mi bodo dopuščala opravila, prav rad.

Mica (prijazna k njemu). Le pridite, le! Bom že pripravila kaj dobrega in ti, *Zorica*, bodeš mi pomagala.

Zora. Seveda, koj pridem za teboj.

Mica (odhajajoča). Oj ti časniki in knjige, pamet bodo še zmešali gospodu. (Odide.)

Pilkovič (ki je med tem čital). Čujta, čujta. Iz Ljubljane so mi poslali vabilo in program Vodnikove slavnosti. Veseli me, da slavnostni odbor ni pozabil starega *Pilkoviča*.

Slavec. Vas da bi pozabil? Kdo Vas ne pozna in ne čisla, Vas, ki se nikoli niste upognili nobemu pritisku, ki ste v najhujši dobi zvesti ostali svojemu narodu.

Pilkovič. Zvest svojemu narodu? — In to se Vam zdi vredno posebne pohvale? Kar je naravno, kakor ljubezen otroška do roditeljev, kakor bratska zvestoba.

Storil sem le svojo dolžnost, nič več. Prebil sem res hude čase, a doživel tudi krasne dneve narodnega probujenja in narodnih zmag.

Slavec. Do katerih ste Vi, gospod sodnik, vselej pripomogli.

Pilkovič. Po svojih močeh. In ti spomini mi osvetljujejo dneve starosti.

Zora. Ti pozabljaš na Vodnikovo slavnost. Čitaj, čitaj, da pozvem —

Slavec. Ali bo tudi ples? Kaj ne gospodičina?

Zora. Tega pač ne in še celó poleti. Vedela bi le rada, bode li tudi gledališka predstava? Nje se najbolj veselim.

Pilkovič. Gledališka predstava? (Čita.) Da, da! Na predvečer ob 8. uri gledališka predstava: Opereta . . . (mrmra) . . ., potem: »Svoji k svojim«, veseloigra. A — a! Svoji k svojim? Odkod pa ta naslov? Svoji k svojim! To je moje geslo. Jaz sem ga prvi izrekel, jaz, Matevž Pilkovič, in vesta, kedaj? Leta 1848., ko smo ustanovili v Ljubljani »Slovensko društvo«. Bila je krasna doba, polna svete navdušenosti za narod, za svobodo, za napredek. Sanjarili smo — o, kaj smo vse sanjarili! O svetli bodočnosti, o sreči in slavi našega naroda, a ledena reakcija je pokončala naše nade za mnogo let. »Svoji k svojim.« Tega gesla naj se držé Slovenci, naj se držé vsi Slovani in stali bomo mogočni, kakor trdna skala, ob katero zaman butajo valovi tujih narodov.

Slavec. Uverjeni bodite, gospod sodnik, da delo, katero ste Vi pričeli, bomo mi mlajši nadaljevali. Tudi naše geslo je: Svoji k svojim!

Pilkovič. Daj Bog, da vedno ostane.

Zora. In kaj bode še nadalje?

Pilkovič (čita). »Odkritje spomenika. Slavnostni govor... Kantata, zložil dr. Benjamin Ipavic.« (K Slavcu.) Ali se vaš pevski zbor že vadi?

Slavec. Že več tednov in z veseljem. To vam je skladba, veličastna in narodna, zajeta narodu iz srcá, segajoča narodu v srce.

Pilkovič. Bog živi skladatelja! Koliko bode vseh pevcev?

Slavec. Slišim, da tristo in še več, ker pritisnemo k Ljubljančanom vsi vnanji pevski zbori.

Pilkovič. Tristo samih pevcev! In koliko bo drugega naroda?

Slavec. Nebrojno, iz vseh slovenskih pokrajin, iz vse Kranjske, iz zelene Štajerske, iz probujajočega se Korotana, iz Primorja, Trsta in Gorice, od povsod bodo prihajali slaviti našega pevca.

Pilkovič. Tako je prav! Živeli! Živeli! Tristo pevcev, pravite? Pred tridesetimi leti, ko smo praznovali Vodnikovo stoletnico v Šiški, ni bilo nas vsega ljudstva tristo, pevcev pa, zapeli so štirje pevci. In vender mi je nepozaben ta dan. Kako nas je uplamtil dr. Toman. Bil je mlajši od mene, pa že zdavnaj počiva v grobu. On in Bleiweis, in Razlag in cela vrsta iskrenih in delavnih rodoljubov. Ako se zmislím, koliko svojih vrstnikov sem že spremil k večnemu počitku, potem se čutim prav osamelega na svetu.

Zora. Ne govori takó, ata!

Slavec. Veselite se, da ste doživeli prepород naroda.

Pilkovič. O da bi bil le stalen ta preporod! Da bi mlajši zarod z isto gorečnostjo, kakor mi, njegovi predniki, častil in branil narodne svetinje!

Slavec. Kako morete dvojiti o nas?

Pilkovič. Ne dvojim in nočem dvojiti, četudi opažam pri marsikaterem hladno srce za one idejale, za katere smo mi goreli. In kdo nas je takrat vzbujal? Ni časnikov, ni knjig skoraj ni bilo pred štiridesetimi leti. Vodnik in za njim Prešeren, ona dva sta razsvetila temno noč, ki je zakrivala nesrečni naš narod. Vi proslavljate svojega Stritarja in Gregorčiča, a jaz ostanem pri svojem Vodniku in Prešernu. (Vzame zvezek »Vodnikovih pesmij« z mize in ga odpre.) Pokažite mi pesmi, tako krepke, kakor Vodnikov »Vršac«? (Deklamuje iz knjige.)

»Na Vršac stopivši sedi,
Neznan svet se ti odpre,
Gledaj! sivih pleš v sredi,
Zarod žlahtnih zel cvetè.«

In tretja kitica, čujta:

Ak' vihar drevi valove,
Zbegne v skale plašni trop,
Stresa votel glas bregove,
Grom majè nebeški strop.«

To je krepak zlog, kakor planinski hudournik, ki skale vali v dolino. Nič one sentimentalnosti in mehkužnosti, katera izpodjeda duševno silo in zamori vsako energijo. In konec:

»Pod velikim tukaj Bogom
Breztelesen bit' želim,

Čiste sape sred' mej krogom,
Menim, da že v neb' živim.«

Kedar hodim po planinah, na glas si ponavljam
te stihe. In Vi, gospod doktor, katera Vodnikovih vam
najbolje ugaja?

Slavec. Meni? »Ilirija oživljena.«

Pilkovič. Dobro! Prav, prav! (Poje:)

„Napoleon reče:
Ilirija vstan'!
Vstaja, izdiha:
Kdo kliče na dan?«

Krasna pesem! Krasen napev! Oboje izborna. Zdaj
pa še ti Zorica, povej, katera pesem tebi najbolj dopada.

Zora. Meni? »Milica milena.«

Pilkovič. A tako? Težko že čakaš Mileta. No tolaži
se. Ti ne boš

„... samši jagnjeta pasla,
Da ti bo kitica siva dorasla.«

Tvoj ženin je že na poti.

Zora (začudena). Moj ženin?

Slavec (na stran). Kaj slišim? Ženin?

Pilkovič. Da, da, tvoj ženin. Le malo še potrpi. —
V soboto torej, doktor, v Ljubljano! Vi se lahko pe-
ljete z menoj.

Slavec (v zadregi). Dogovorjen sem z našimi pevci.

Pilkovič. Vsakako odrinemo skupaj.

4. prizor.

Mica. Prejšnji.

Mica (vstopi s telegramom). Poštar je poslal ta-le telegram.

Pilkovič. Telegram?

Mica. To hoče imeti podpisano.

Pilkovič. Daj, daj! (Podpiše.) Telegram? Kdo neki —? (Odpre in čita:) »Danes prideva. Berta. Teodor.« Je-li res? Tako je prav. *Mica*, zdaj pa le brž na purane. Kuhaj, peci da se bo šibila miza. Čuješ li? Še danes dobimo goste, drage nam goste. Plevelovi pridejo.

Mica. Plevelovi? O joj! Teh je še treba, kakor toče na polji.

Pilkovič. Požuri se, požuri!

Mica. To bodo spet komedije!

Pilkovič. Čakaj! Še nekaj. Pošlji precej v mesto in povabi vse pevce in Sokole in fante, ki so peli o mojem godovanji. Vsi naj pridejo drevi, da bomo dobre volje. Drevi praznujemo mi Vodnika. Vse povabi!

Mica. To pač rada storim. Precej pošljem v mesto! (Odide.)

Pilkovič (k Slavcu). Vi poznate mladega Plevela. V istih letih je, ko Vi, in gotovo sta se srečala v dijaškem društvu.

Slavec. Ni mi čast, da bi ga poznal.

Pilkovič. A res! Vi ste študirali v Gradci, on pa na Dunaji. No, da Vam povem. Berta, žena komisarja Plevela, sestričina je moje pokojne žene. Ko je moja uboga žena

obolela, stregla ji je Berta tako skrbno, da ji tega nikoli ne pozabim. Nje sin Teodor —

Zora. Dorče pride? Ali še zna uganjati take burke?

Pilkovič. Aha, težko ga že pričakuješ?

Zora. Jaz? Zakaj?

Pilkovič (k Slavcu). Teodor je vstopil pri sodišči in bode menda prirejen tukajšnjemu okrajnemu sodišču. On je navdušen Slovenec, kakor mi pričajo njegova pisma. Bil je član dunajske »Slovenije« in mi opisal vsako besedo in veselico. Nemara je bil tudi v odboru.

Slavec. Plevél, pravite? Ne spominjam se, da bi kedaj čital to ime med Slovenijani.

Pilkovič. O, da, da! Teodor ali kakor se zdaj piše: Božidar Plevél.

Slavec. Slišal sem pač o nekem Plövelu, kateri pa se je bratil z nemškimi burši in ustanovil dijaško društvo »Kranjska Germanija«.

Pilkovič. Mogoče, da je tak dijak na Dunaji. Plevlov je več.

Slavec. Da, da, nemškutarskega plevela nam ni pogrešati.

Pilkovič. Naš Teodor je narodnjak z dušo in telesom. Ko se spoznata, bodeta prijatelja. Zvečer da gotovo pridete!

Slavec. Danes mi ne bode mogoče.

Zora. In zakaj ne?

Slavec. Opravila.

Zora. Zakaj Vas opravila niso zadržavale druge večere?

Slavec. Mnogo bolnikov.

Zora. Še danes ste pravili, da so ljudje prav zdravi.
Pilkovič. Vi ste naš prijatelj in neradi bi Vas pogrešali.
Slavec. Klanjam se Vam, gospodična. Z Bogom,
 gospod sodnik. (Odhaja.)

Pilkovič. Torej na svidenje.

Zora. Na gotovo svidenje.

5. prizor.

Pilkovič. Zora.

Pilkovič. In zdaj, ljubó dete, poslušaj me!

Zora. Kaj želiš, dragi ata?

Pilkovič. Jaz sem star in zorim za smrt.

Zora. Ti me strašiš.

Pilkovič. Ne boj se! Upam, da mi Bog dovoli še
 nekaj let. A misliti moram na tvojo bodočnost. Zmirom
 ne moreš ostati pri meni.

Zora. Kam naj pojdem?

Pilkovič. Za možem.

Zora. Jaz, da bi se ločila od tebe? Nikoli!

Pilkovič. Ako bo Teodor nastavljen v mestu, osta-
 nemo tako rekoč vsi skupaj.

Zora. Teodor? On da bi bil —?

Pilkovič. Tvoj ženin, da, da! Že prihajajo.

6. prizor.

Berta. Teodor. Prejšnja.

Berta. Tu smo, ljubi svak! (Objame Pilkoviča, potem
 Zoro.) Golobičica moja, kako si zrastle!

Pilkovič. Dobro došla, dobro došla! (Strese roko Teodoru.) Vesel, da je bila tvoja prva pot k meni?

Teodor. Kam neki, ako ne k Vam, dragi gospod strijc, in (k Zori) k tebi, Zorica! (Hoče jo objeti, a ona se odmakne.) Ali me ne poznaš več?

Mica (kliče za kulisami). Zora!

Zora. A, Mica me že kliče. Pomagati ji moram v kuhinji.

Berta. Ostani vender! Mica že sama opravi.

Zora. Ne more. Zvečer imamo še jednega gosta.

Berta. In koga?

Zora. Doktor Slavec prihaja malone vsak večer.

Teodor. Doktor Slavec?

Pilkovič. Naš hišni zdravnik je, še-le par mesecev tukaj. Prav spreten je in narodnjak z dušo in telesom. Meni je ozdravil putiko.

Zora. Teta, Vas rada boli glava, migrêna, ali — kali. Dr. Slavec, le vprašajte ga, pomore Vam gotovo.

Berta. Zdaj hvala Bogu sem zdrava in ne potrebujem ga.

Mica (spet kliče). Zorica!

Berta. Pridem, pridem! (Odhiti.)

7. prizor.

Prejšnji brez Zore.

Pilkovič. Oplašena je. Povedal sem ji še-le danes, kar namerjamo.

Teodor. Kako naj se Vam zahvalim, predragi strijc, za vaše dobrote? Vrhunec svoje sreče dosežem, ako smem upati, da se bode Zora združila z menoj.

Pilkovič. Vse v redu. Kako moreš dvojiti? Svoji k svojim! (Stisne mu roko.) Povej mi zdaj, kako je z našo mladino na Dunaji? Kaj dela Slovenija?

Teodor. Raste in cvete. Pa smo tudi korenjaki.

Pilkovič. Malo preveč krokate, he? No, mladost je norost, le da ne zanemarjate svojih študij. Kdo je zdaj predsednik »Sloveniji«?

Teodor (v zadregah). Zdaj predsednik? Zdi se mi — veste, da sem že dve leti končal svoje študije. Med preiskušnjami pa nisem nikamor zahajal.

Pilkovič. Prav si storil, prav. Najprej stanovske dolžnosti, potem zabava. In ti, Berta, si li zdrava?

Berta. Ne pritožujem se. Le utrujena sem od vožnje. Pa veselje, da je Teodor srečen, tudi mene pomlaja.

Pilkovič. Mislita si, da sta doma in ukazujta, kar želita. Pogledati morem, kaj delajo posli in težaki.

Berta. Še vedno tako skrben gospodar. Čemu se toli trudiš?

Pilkovič. Kaj pa naj počnem? Z Bogom! Brž se vrnem! (Odhaja.)

8. prizor.

Teodor. Berta.

Berta. Prava goska! Lepa vzgoja! Kolikrat sem prigovarjala starcu, da naj pošlje dekile v kakšen zavod. Zaman. Tu je čepela in zdaj jo poglej. Oblečena je, kakor strašilo.

Teodor. Vede se, kakor vaščanka.

Berta. Nemara še nemški ne zna.

Teodor. Kamo li francoski.

Berta. Na glasovirji sem videla debel prah.

Teodor (vzame knjigo od mize). In tu je njeno berilo.

Vodnikove pesmi, Prešeren, Stritar, Gregorčič, ujé!

Berta. Starčeva trma!

Teodor. Treba jo bode olikati, predno jo uvedem v družbo.

Berta. Torej res misliš?

Teodor. Mari naj zamudim tako priliko? Edina hči, starec veleposestnik, večno ne bo živel in potem je vse moje. Veleposestnik bodem, za poslanca me volijo in odprta mi je pot še celó do ministerskega sedeža.

Berta. S starcem se ne bodeda strinjala.

Teodor. Mlada naj je moja in starec bo plesal, kakor bodem jaz piskal.

9. prizor.

Pilkovič. Prejšnja.

Pilkovič (vstopa). Sama? Kje pa je Zora? Gotovo je šla malo se napravljat, ženinu na čast. Ni znala, da prideta že danes. (Kliče) Zora!

Berta. Ne moti je, saj ostaneva tukaj do jutri.

Pilkovič. Kaj? Samo do jutri? Ves teden in še delj. Zaroko moramo praznovati slovesno.

Berta. Nečeva biti nadležna.

Pilkovič. S takó besedo me žališ. Kaj pa takrat, ko si toliko časa stregla moji ženi? Bog ti plati!

Berta. O, da je nismo mogli ohraniti žive.

Pilkovič. Božja volja! Srce se mi topi, ko se zmislím nje poslednjih trenutkov.

Berta. Njena želja je pač vedno bila —

Pilkovič. Da se združita Zora in Teodor, ko dorasteta.

Teodor. Blaga teta!

Pilkovič. In ta njena želja mi je sveta.

Berta. Meni tudi.

Teodor. In meni porok neskončne sreče.

Pilkovič. A kje je Zora? Nista še bila v svojih sobah? Pa Vaju jaz spremim. (Vsi odidejo pri stranskih vratih.)

10. prizor.

Zora (vstopi pri nasprotnih vratih, potem) *Mica.*

Zora. Zdelo se mi je, da me kličejo ata. Nikogar ni tukaj. Odšli so. Tem bolje. (Pri stranskih vratih, skozi katera je vstopila:) *Mica, Mica!*

Mica (s kuhinjsko žlico v roki). Kaj pa je, moje srčece?

Zora. Sami sva. Zdaj ti lahko povem.

Mica. Kaj pa takšnega?

Zora. Veš, da sem nevesta.

Mica. Res? Nevesta? To me veseli. Mislila sem si pač, da bo tako prišlo.

Zora. In ti ugaja moj ženin?

Mica. Seve. Tako uljuden in postrežen je. In govoriti zna, da bi lahko stopil na leco.

Zora. Kdo?

Mica. No, gospod doktor.

Zora. Kateri doktor?

Mica. Doktor Slavec, tvoj ženin.

Zora. On moj ženin? Ali se ti meša?

Mica. Kdo pa?

Zora. Dorče! Dorče!

Mica. Kaj? Ta dolgonosi petelinček? In ti bi ga vzela?

Zora. Ata hočejo. Kaj naj storim? Da ti resnico povem, Mica, meni pač ni zanj.

Mica. Verjamem, o, verjamem,

Zora. Zakaj?

Mica. Ker ti drugi roji po glavi.

Zora. Beži no!

Mica. Doktor! Doktor! Ali sem pogodila?

Zora. Kako si vendar hudomušna! Pa povej mi,

Mica, toda resnično — (omolkne).

Mica. Le govori, srček, le govori!

Zora. Rada bi vedela — (spet omolkne).

Mica. Aha, rada bi vedela, ali te ima doktor rad.

Kaj ne? Ne boj se! Zaljubljen je v tebe, zaljubljen, kakor naš stari hlapec v svojo pipo.

Zora. Je-li res? Nikoli mi ni povedal.

Mica. Mar meniš, da prihaja zaradi očeta tolikokrat k nam?

Zora. A danes ga ne bode. Odšel je, nisem ga še videla takšnega. In še na moje vabilo ni hotel obljubiti, da pride.

Mica. Pozvedel je, kaj namerja tvoj oče. To ga je speklo. A gotovo še pride, tako gotovo, kakor solnce za dežjem. Le poglej skozi okno. Kdo prihaja?

Zora. Naš doktor!

Mica. Da, naš 'doktor in tvoj doktor. Zdaj se pa le zmenita.

Zora. Ostani, Mica, ostani! Vendar ne bodem sama?

Mica. Moram v kuhinjo. Le zmenita se. (Odhaja skozi stranska vrata, ko se odpró glavne v sredi, skozi katere vstopi dr. Slavec.)

Zora (hoče za Mico, a ta ji vrata zapre pred nosom).
Mica, čakaj!

III. prizor.

Slavec. Zora.

Slavec. Gospodična!

Zora. Gospod doktor!

Slavec. Ne zamerite, ako Vas motim. Pozabil sem na mizi listnico z zapiski o svojih bolnikih. (Pristopi k mizi.) Tu še leži. Klanjam se Vam. (Gre počasi proti vratom.)

Zora (na pol glasno). O ti nesrečna Mica, zakaj ni ostala?

Slavec (obrne se). Gospodičina, želite? Dozdevalo se mi je, da ste nekaj rekli.

Zora (se ohrabri). Danes se Vam silno mudi, gospod doktor!

Slavec. Goste imate in nečem se vsiljevati v Vaš rodbinski krog.

Zora. Čudno govorite!

Slavec. Res! Nisem Vam še čestital, gospodična.

Zora. K čemu?

Slavec. Zdaj Vi čudno vprašate. Prišel je mladi gospod —

Zora. In odšel bo spet ta mladi gospod, odkoder je došel.

Slavec. Ne umejem Vas. Slišal sem iz ust Vašega gospoda očeta, da je mladi gospod —

Zora. Moj ženin. A jaz, jaz ga ne maram.

Slavec. Ne, ne? Je-li mogoče?

Zora. In to se Vam zdi čudno? Ali naj zapustim očeta in dom, kjer prosto živim, kakor tiček v gozdu. Ali ni prijetno pri nas?

Slavec. Prijetno? Rajsko. Da bi vedno ostalo tako.

Zora. In zakaj ne?

Slavec (ognjeno). Zora, ali smem govoriti, kar mi kipi iz prsij? Ali ne bodete od sebe pahnili prevzetneža, ki steguje roke po nedosežni sreči. Zora! Vam izročam svojo usodo (prime jo za roko). Po tebi, nebeško bitje —, hrepeni moje srce. Neskončno te ljubim, neskončno!

Zora (na stran). O ti hudomušna Mica, vedela je —

Slavec. Ne odvrčaj se od mene, svetla zvezda mojega življenja! Ne suni me v temno noč brezupnosti!

Zora. Moj Bog! Ko bi prišli ata!

Slavec. Ves svet naj zve, da si moja, moja na veke.
(Objame jo.)

12. prizor.

Teodor. Prejšnja.

Teodor (odprl je stranska vrata, ko je Slavec objel Zoro, naglo stopi naprej). Kdo se drzne —?

Zora (se izvije Slavcu, zakriči): O Bog! (in zbeži pri stranskih vratih).

Slavec. Kdo Vam daje pravico?

Teodor. Kdo! In Vi še vprašate? Jaz sem bodoči gospodar te hiše. In Vi, Vi, —

Slavec. Doktor Slavec, hišni zdravnik.

Teodor. A-a, doktor Slavec! In tako si izkoristite zaupanje, s katerim Vas je pošteni hišni gospodar poklical v hišo? Zavesti mu hočete hčer?

Slavec. Gospod?! — Vašega imena ne poznam —

Teodor. Teodor Plövel, sestranec gospoda Pilkoviča in poročenec njegove hčere.

Slavec. Gospod Plevél —

Teodor. Plövel, tako se pišem, Plövel.

Slavec. Gospod Plével, jaz Vam prepovedujem vsako sumničenje svojih poštenih namer.

Teodor. Vi meni prepovedujete? Vi, ki ste se utihotapili v hišo, da bi zaveli neizkušeno dekle.

Slavec. Nesramni blebetač! Tu je moja vizitnica. (Vzame iz listnice svojo vizitnico in jo moli Teodoru.)

Teodor (jo vzame). S takim človekom da bi se jaz dvobočil? (Raztrga vizitnico.) Ali se Vam blodi?

Slavec. Vi ste tako strahopetni, kakor podli. Zaničujem Vas.

13. prizor.

Pilkovič. *Berta.*¹ *Prejšnji.*

Pilkovič. Kaj pa se tukaj godi? Kakšni kriki?

Berta (k Teodoru). Silno si razburjen, Teodor! Kaj ti je?

Pilkovič (k Slavcu). O, gospod doktor! Lepo da ste prišli. Ali sta se že seznanila?

Teodor. Gospod strijc, kačo ste redili v svoji hiši.

Pilkovič. Kaj praviš?

Teodor. Ta-le gospodič je hotel onečastiti Vaš dom.

Slavec. Nesramni obrekovalec!

Pilkovič. Kaj pa to pomeni?

Teodor. Predrznil se je, nadlegovati Vašo hčer. Prilizoval se ji je, da bi jo ulovil v svoje zanke.

Berta. Škandal, škandal!

Slavec. Grda laž!

Teodor. Siloma jo je hotel objemati.

Berta. Nezaslišan škandal!

Pilkovič. Je-li res? Govorite! Recite, da ni res.

Slavec. Res je, gospod sodnik, da ljubim Vašo hčer, da jo ljubim, odkar sem jo prvič zagledal. Potajil sem svoje čute, a danes, ne obsojajte me, vskipelo mi je srce —

Pilkovič. Dovolj, dovolj! Da ste me Vi tako varali! Bridko, prebridko! Gospod, Vi umejete, da Vam pod mojo streho ni več prostora.

Teodor. Umejete?

Slavec. Z Vami ne govorim. Gospod Pilkovič, moja namera je bila poštena. Želim, da prepozno ne spoznate, kdo Vas vara. Z Bogom! (Odide.)

14. prizor.

Pilkovič. Berta. Teodor.

Berta. Nezaslišan škandal! Zdaj vidiš, kam te vodi slepo zaupanje v ljudi, kateri zlorabijo tvojo odkritosrčnost.

Teodor. Dobro, da smo še o pravem času zasačili tega lisjaka.

Pilkovič. Nikoli ne bi verjel, da mi bode on kaj takega učinil.

Berta. Takšen pritepenec!

Teodor. Pravi volk v ovčji obleki.

Pilkovič. A kje je Zora? Ona mora povedati. Zora!

Berta. Ubogo dete!

Pilkovič. Zora! Kam je izginila? Mica! Mica!

15. prizor.

Mica. Prejšnji.

Mica. Kaj pa je, kaj, da kričite, kakor zoboderec.

Pilkovič. Kje je Zora? Brž naj pride.

Mica. Čemu? Da bi jo ustražovali? Ne, ne, tega jaz ne dopuščam.

Pilkovič. Ti si upaš?

Mica. Kdo jo naj brani, ubogo sirotico? Požreti jo hočete!

Pilkovič. Ali te luna trka?

Berta. Lep red je v hiši. In ti to dopuščaš?

Pilkovič. Zoro pokliči, če ne —

Teodor. Ne srdite se, gospod strijc! Zora je pač zbegana. Jaz pojdem sam, da jo umirim.

Mica. Vi? Vi? Če ne veste, pa Vam jaz povem: Zora Vas ne mara in ne mara.

Pilkovič. Upor? Revolucija v moji hiši?

Berta. Impertinentna ženska!

Mica. Kdo ženska? Vi ženska! Tu-le bi se radi ugnezdili v hiši, kjer so kašte in kište polne. Taki lačenbergarji!

Berta. Jaz omedlim. Teodor, pahalnik! O, o!

Pilkovič. Ven, ven iz hiše, da te več ne vidim!

Mica. Pojdem, pojdem, pa tudi Zora pojde z menoj. Ne dopuščam, ne, da bi jo mučili.

Pilkovič. Vrag te je obsedel.

Mica. Hujši ste, ko Herodež. Herodež je dal umoriti otroke, Vi pa hočete pokončati svojo odraslo hčer. Sram Vas bodi! Sram! (Odide.)

16. prizor.

Pilkovič. Berta. Teodor.

Berta. Teodor, primi me, da čutim, ali še živim. Taka surovost! (Po konci.) In ti to trpiš?

Pilkovič. Počil bodem od jeze. V moji hiši — Tako mirno smo živeli —

Teodor. Dokler se ni utihotapil oni koristolovec.

Pilkovič. Ne, ne, tega jaz ne trpim. Zora mora priti. Da bi bila tako zaslepela, ne verjamem.

Teodor. Moja skrb bode, da ji poravnam spet glavico.

Pilkovič. Ne zamerita, ves sem zmeden. Kaj takšnega še nisem doživel.

Berta. A ta ženska mora odtod, še danes, še danes.

Pilkovič. Trideset let mi služi, zvesto in pošteno. Vzgojila je Zoro —

Berta. A tudi razvadila. Taka družba ni za grajsko hčer.

Pilkovič. Ni, ni! Res, da ni. Oj te zmešnjave. (Zunaj se slišijo koraki. Vstopi, potem ko potrka.)

17. prizor.

Scherbl. Prejšnji.

Scherbl (v jezdni obleki z bičem v roki, hiti k Teodoru). Teodor! Amice! Vendar te enkrat najdem. Videl sem te, ko si se vozil skozi mesto, klical z okna, pa zaman. Zasedel sem torej svojega vranca in hop, hop, v galop in èvo me! Prosit, brate, prosit.

Teodor (hladno). Veseli me!

Scherbl. Predstavi me vendar!

Teodor. Gospod von Scherbl, moj sošolec na Dunaju, zdaj pri političkem oblastvu.

Scherbl. Praktikant pri okrajnem glavarstvu. In gospá?

Teodor. Moja mati.

Scherbl. Misli sem si. Vaš pokorni sluga (poljubi ji roko). Čast mi je, da sem se seznanil z materjo svojega vrlega prijatelja.

Berta. Tudi meni je posebna čast. Moj Teodor Vas je pogostoma omenjal. Moji živci! moji živci! (Sede bolj zadi na stol, pahlja si in voha parfim.)

Teodor. Z gospodom sodnikom, mojim strijcem, sta itak že znana.

Scherbl. Ni mi še bilo prilike, ker sem še-le par tednov tukaj. Gospod sodnik, Vaš sluga. Mi, kar nas je uradnikov, smo vsi jedna rodbina. Gotovo ste poznali mojega očeta.

Pilkovič. Scherbl? Scherbl?

Scherbl. Von Scherbl.

Pilkovič. Ne spominjam se tega imena. Na Kranjskem ga še nisem slišal.

Teodor. Moj prijatelj se prav za prav piše: Škrbina von Scherbl.

Pilkovič. A —! Škrbina? Škrbina? Služil je v ministerstvu?

Scherbl. Da, da! Škrbino mu je hudomušni župnik vpisal v rojstni list, a on se je odkrižal tega plebejskega imena in pisal se Scherbl, von Scherbl. (K Teodoru.) O Teodor, ko bi ti vedel, kako težko te že pričakujem! Sam sem, sam v berlogu, kakor Daniel v levski jami. Kje so časi, kje so dnevi, ko smo se zabavali na Dunaji? Ali se še spominjaš tiste »Spritzfahrt«, ko sva midva na čelu buršev, ha, ha —

Pilkovič. Ne zamerite, komu na čelu?

Teodor (v zadregah k Pilkoviču). Moti se; to je bilo tisti dan, ko je »Slovenija« —

Scherbl. Da, da, ko je Slovenija — Hrabro si se vedel, Teodor. Ha, ha, kako so pihali tisti Slovenijani. Ti pa in jaz, midva sva obesila belo-modro-rdeče trake svojima psoma na rep.

Teodor (ga potisne za roko). Ali ne boš molčal?

Pilkovič. Belo-modro-rdeče trake psom na rep? To me prav zanima. Torej na pasji rep slovenske trakove?

Scherbl. Da, da! »Kranjska Germanija« je lahko ponosna na svoje sinove.

Teodor (na pol glasno). Vrag ti pristrizi jezik.

Scherbl. In zdaj! Životariti moram v tem gnezdu. Misli si, da še kazine nimajo, le nekakšno takšno čitalnico, v katero naj bi ja z zahajal. Predsednik pa ji je tukajšnji

doktor, prava narodna prismoda. Ha, ha! A ko ti prideš, Teodor, še isti dan ustanoviva nemški kazino. Vi, gospod sodnik, vi boste predsednik.

Pilkovič (ironično). Kaj pa da! In Vi?

Scherbl. Jaz tajnik, Teodor pa blagajnik, ha, ha, ha. Na račun Vaših petakov, gospod sodnik, smo ribali na Dunaji marsikojega salamandra, vse Vam na čast.

Pilkovič. Nezmerno me to veseli. (Jezno.) Zdaj pa, gospodič, mi je dovolj tega blebetanja.

Scherbl. Kaj pravite?

Teodor (k Scherblu). Vražja čenča, vse si mi pokvaril!

Berta (vstane s stola in se približa). Uf, uf, ves život se mi še trese. (K Pilkoviču.) Ali je še v hiši ta grda klepetulja? Ali je še nisi spodil?

Pilkovič. Precej zdaj! Mica! Mica!

18. prizor.

Mica. Prejšnji.

Mica. No kaj še? Saj že pospravljam svoje reči. Še danes pojdem in Zora pojde z menoj.

Pilkovič. Pošlji hitro po doktorja v mesto.

Mica. Po doktorja? Ali je kdo zbolel?

Pilkovič. Jaz, jaz in prav hudó.

Mica. Vi, gospod? Za Boga, kaj Vam pa je?

Pilkovič. Kaj? Kurja očesa na možganih. Tu-le (kaže na svoje čelo) na možganih.

Mica. Na možganih kurja očesa? Nikoli še nisem slišala. To mora grozno boleti.

Pilkovič. Grozno, grozno. Le hitro po doktorja!

Mica. Brž, brž! (Odhaja.)

Pilkovič. Čakaj še! Naroči hlapcu, da koj upreže kočijo.

Mica. Za koga?

Pilkovič. Ta-le gospoda se bode odpeljala.

Mica. Že danes?

Pilkovič. Ne ugaja ji tukaj.

Mica. Zdaj pa le koj k Zori, da ji povem. (Odide.)

Berta. Kaj to pomenja?

Pilkovič. To pomenja, da Vama želim srečno pot.

Berta. Teodor, kaj se je zgodilo?

Teodor. Ne vprašaj me. Sam vrag je sem zanesel tega kvasača.

Berta. Jaz ne umejem ničesar. (K Pilkoviču.) Kje je Zora?

Pilkovič. Tudi ona Vama želi srečno pot.

Berta. Kakšno vedenje?

Pilkovič. Kakor se Vama spodobi.

Scherbl (za se). Pravega zlodja sem učinil.

19. prizor.

Mica. Prejšnji.

Mica. Upreženo je.

Pilkovič. Nesi prtljago na voz. Potem pa pokliči Zoro k meni.

Mica. Že nesem (odide).

Berta. Torej resnično?

Pilkovič. Brez vsake šale!

Berta. Teodor, ali si se že poslovil od svoje neveste?

Pilkovič. Neveste? Nevesto naj si poišče ta gospodič v Germaniji. Moje geslo je: Svoji k svojim! V hiši slovenski, na zemlji slovenski je gospodar Slovenec.

Berta. Taka je stvar? Ti prelamljaš besedo? Teodor, ali si slišal?

Teodor. Pojdiva, mama, pojdiva!

Berta. Da, da! Pojdiva! Ven iz te kmetske zarobljene hiše! (K *Pilkoviču*.) Le obdrži svojo gosko. Tacih dobi moj Teodor deset na vsak prst. Adieu! Adieu! (Odide.)

Teodor. Žal Vam še bode, gospod strijc! Adieu! (Odide.)

Scherbl. Jaz se še jutri dam premestiti v Gradec. Tam saj lahko kričim, kedar hočem: Hoch Bismarck, hoch! (Odide.)

20. prizor.

Pilkovič, potem *dr. Slavec*.

Pilkovič. No zdaj spet prosto diham. Kako sem bil zaslepel! Dobro, da še ni prepozno.

Dr. Slavec (naglo vstopi). Kje je bolnik, kje?

Pilkovič. Hvala Vam, gospod doktor, da ste prišli tako naglo. Razžalil sem Vas in bal se, da mi odrečete svojo pomoč.

Slavec. Kako morete tako slabo soditi o meni? A kdo je zbolel?

Pilkovič. Zora.

Slavec (uplašen). Zora?

Pilkovič. Bojim se, da silno nevarno.

Slavec. Nevarno? Moj Bog! Kaj se je zgodilo? Le brž, da ne bode zamujeno. Kje je? Kje?

21. prizor.

Zora (vstopi). *Prejšnja*.*Pilkovič*. Tukaj.*Zora*. Ti želiš, ata?*Pilkovič*. Poklical sem gospoda doktorja, da te ozdravi.*Zora*. Mene?*Pilkovič*. Nisi-li bolna? Ali te ne boli srčece? He?*Zora*. Ata!*Pilkovič*. Ne potajuj se! Le potipajte ji žilo, gospod doktor!*Slavec*. Gospod sodnik, Vaše besede — kaj naj mislim?*Pilkovič*. Zdravnik ste in ne veste, kako ozdravljati bolno srcé? Kaj praviš, Zora, ali ti je ta ženin po volji?*Zora* (objame *Pilkoviča*). Dragi ata!*Pilkovič*. No, doktor, pogum, pogum! Ko mene ni bilo zraven, niste bili tako plašni.*Slavec*. Zora, ali smem upati?*Pilkovič*. Izročam Vam jo. Bodita srečna, kakor sem jaz bil srečen s svojo ženo, dokler naju ni ločila smrt.*Zora* in *Slavec* (ga objemata od obeh strani). Dragi ata!

22. prizor.

Mica. *Prejšnji*.*Mica* (je v tem vstopila). O Jeses, kaj vidim?*Pilkovič*. No? Ali sem še Herodež?*Mica* (solzna). Najboljši gospod, najboljši gospod!

Pilkovič. Ali si povabila Sokole in pevce?

Mica. Vse.

Pilkovič. Kje so?

Mica. Tukaj. (Potegne zaveso na stran. Tableau. V sredi Vodnikov doprski kip. Ob straneh Sokoli, pevci in kmetski fantje, ki zapoje „Ilirija oživljena“.)

Zora (pristopi in položi Vodniku na glavo lavorjev venec. Ko pevci ponehajo, stopajo naprej in stiskajo roke *Pilkoviču* in *Slavcu* s klikom.) Živijo! Živijo!

Pilkovič. [Hvala vam, hvala!] V soboto, otroci, pa vsi v Ljubljano k Vodnikovi slavnosti.

Vsi. V Ljubljano, v Ljubljano!

Pilkovič. Tam bomo vskliknili: Slava Vodniku!

Vsi. Slava Vodniku! Slava!

Slavec (prime Zoro za roko). In: Svoji k svojim!

Vsi. Svoji k svojim!

(Zavesa pade.)

Oddelek za študij

9565

821.163.6-22

1000016503

OSREDNJA KNJ. CELJE

COBISS